

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2014 | Vol. 6 | No. 2 | ISSN 1803-8220

NOVOTNÝ, Lukáš (2014). Liquid democracy a Pirátská strana v Německu. *Acta Politologica* 6, 2, 154-165. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

Liquid democracy a Pirátská strana v Německu

Lukáš Novotný¹

Abstract:

The Pirate Party Germany (Piratenpartei Deutschlands) achieved probably the biggest upswing in comparison with other pirate parties in recent years. The party became the most visible bearer of ideas of pirate movement in the whole Europe. This analysis deals with the Pirate Party Germany and concept of „liquid democracy“ which is associated with the party. The analysis is focused on the origin and development of the Pirate Party Germany. But it's also focused on its recent activities (its strongpoints and weaknesses). This analysis is looking for causes of success of this party but it's also looking for failures which are seen recently.

Key words: *Piratenpartei Deutschlands, Germany, political party, liquid democracy, direct democracy*

Úvod

Pirátská strana Německa (*Piratenpartei Deutschlands*) vznikla 10. září 2006, a to konkrétně v Berlíně [Niedermayer 2013]. Jedná se o politickou stranu, která se ustanovila po vzoru švédské Pirátské strany a která představuje německou odnož mezinárodního hnutí pirátských stran. Také jsou němečtí Piráti členem *Pirate Parties International*. Prvních pět let své existence strana nedokázala oslovit širší vrstvy německých obyvatel, ovšem změnou byly roky 2011 a 2012, kdy se jí podařilo uspět a vstoupit tak do čtyř zemských parlamentů (Berlín, Sársko, Šlecviccko-Holštýnsko a Severní Porýní-Vestfálsko). Němečtí Piráti se tak za oněch úspěšných 8 měsíců stali vývěsným štítem mezinárodního pirátského hnutí a v Evropě znamenali skutečně fenomenální a jedinečný úspěch, který v ostatních zemích, kde jsou též pirátské strany, nemá obdoby [Bieber; Leggewie 2012].² Rok 2013 však již tak úspěšný nebyl, v něm totiž strana nepřekonal klíčovou pětiprocentní hranici nejprve v zemských volbách v Dolním Sasku a Hesensku. A podobné to bylo i na podzim ve volbách do spolkového sněmu a v zemských volbách v Bavorsku. Hlavní problém Pirátů tak nejspíš spočívá jednak v tom, že je dnes nikdo nebere příliš vážně a zároveň je oslabuje i malá a příliš sociálně i názorově heterogenní členská základna. Kromě velkých měst se jedná spíš o jednotlivce, které okolí jen těžko může vnímat jako nové politické lídry.

Paralelně s nástupem do německé politiky následoval také nárůst členské základny, k němuž došlo zejména během roku 2011. Toho roku ukazovaly prognózy z výzkumů veřejného mínění v dalších spolkových zemích dokonce více než pětiprocentní zisk [Der

¹ Dr. Lukáš Novotný působí jako odborný asistent na Katedře politologie a filozofie FF UJEP v Ústí nad Labem a na Institutu teritoriálních studií FSV UK v Praze. Kontakt: novotny.l@centrum.cz.

² Více viz též Der Tagesspiegel z 10.6.2012; Der Spiegel z 28.4.2012; Die Welt z 17.5.12.

Tagesspiegel z 10.06.2012; Der Spiegel z 28.04.2012; Die Welt z 17.05.12]. Přesnější politologický pohled na Pirátskou stranu a její dosavadní fungování v rámci německého stranického systému ovšem není zas tak jednoznačný:³ strana byla úspěšná teprve krátkou dobu, podotkněme, že vstupu do Berlínské poslanecké sněmovny předcházelo několik neúspěšných pokusů o získání voličských sympatií a že na tyto neúspěchy strana navázala zejména v roce 2013.⁴ Programatický profil strany je nadále nejasný, strana se utápí v nedodržování vlastních programových priorit, chce prosadit přímou demokracii, ale její členové nabízených platforem k diskusi a vnitrostranickým hlasováním nevyužívají v dostatečné míře a chybí známé a charismatické osobnosti coby nositelé programu. Je však zřejmé, že Pirátská strana otevřela svým vstupem do politiky jakousi experimentální zónu, která zejména v podobě požadavku nadměrné transparentnosti politiky vystavila a asi ještě i vystaví politiku Německa několikerým zkouškám. Časté je připodobnění dnešních Pirátů k počáteční vývojové fázi strany Zelených (*Die Grünen*), a to zejména v tom, že „stranické“ vedení motivuje dnešní z dosavadního německého politického vývoje frustrovanou mladou klientelu nejen k tomu, aby šla k volbám, ale přímo k aktivní činnosti v rámci práce na renesanci současného „*zaprášeného organizačního modelu*“ německé politické strany [Hensel 2012].

To se ale dosud zdá být jasným limitem této strany. Úspěch jí snad ještě někdy přinese využití nových kauz ohledně odposlechů amerických tajných služeb v Evropě či kauzy podobného typu. Neboť je to právě téma ochrany osobních údajů a americká špionáž, které strana může „zvednout“ do jakýchkoli příštích voleb u našich západních sousedů. V posledních volbách do spolkového sněmu však Piráti o těchto tématech mlčeli a bylo patrné, že se jim nedaří v médiích či i mimo nich tato témata nastolovat a poukazovat na svou důležitost v politice coby ochránce *digital democracy*.

V tomto kontextu vyvstává hned několik otázek: nárůst Pirátské strany v Německu sice totiž nebyl dlouhodobým jevem, přesto strana nějaký úspěch zaznamenala. Dokáže na tyto volební zisky ještě někdy navázat? Jaké byly příčiny její popularity a voličského úspěchu, ale i jaké jsou zejména dnes limity této strany v organizační, obsahové i funkční rovině? Jak je možné převést digitální politickou komunikaci do analogových stranických struktur? A také jak zapadají Piráti do německého stranického systému a jaké následky to má na politický systém jako takový? Tato stať se zaměří právě na německou Pirátskou stranu a na výše uvedené otázky, ale především na to, proč strana dokázala oslovit voliče v oněch čtyřech zemských volbách – a proč pro ni byl rok 2013 fiaskem. Bude prezentována základní charakteristika strany, její programatika a též teoretický model *liquid democracy*, který Piráti vyznávají, který je součástí jejich volebního programu, kde stojí, že ho chtějí prosadit jako legitimizační prvek vládnutí a který je specifickou směsicí reprezentativní a přímé demokracie, zohledňující sílu internetu a různých podob online-komunikace [Die Zeit z 24. září 2013]. Cílem textu bude též zamyšlení nad dalším možným vývojem této politické strany a vylíčení jejich limitů a jejího potenciálu pro příští německé volby, ať už spolkové, nebo zemské.

³ K diskusi o Pirátské straně uveďme například tyto zdroje: [Niedermayer 2010; Niedermayer 2012; Bieber, Leggewie 2012]. Publikováno bylo také několik studií v rámci německých politických nadací: [Blumberg 2010; Zöllies, Prokop, Strauch 2010; Schilbach 2011; Lewitzki 2011; Neumann 2011; Kahrs 2013].

⁴ Spiegel (22. 9. 2013). Dostupné z WWW <<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/piraten-scheitern-bei-der-bundestagswahl-2013-a-923745.html>>.

Liquid democracy

Pojem *liquid democracy* značí nový a jiný náhled na demokracii v tom smyslu, že se jí snaží více přiblížit občanům, snaží se je více zapojit do participačních procesů. Vychází přitom z dřívějších diskuzí o tzv. „e-demokracii“, která je jakožto ucelený koncept podstatně staršího data, třebaže z velké části nebyl realizován. Pirátská strana se tím jistě nechala inspirovat a její koncept je mimojiné nový i v tom, že Piráti jej chtějí uvést do praxe – dostanou-li se k moci.

Tyto tendence, směřující k přímé demokracii, můžeme pozorovat i jinde ve světě, všude tam, kde se demokracie dostávají do nějakých krizí. Má se tak dít nejvíce právě za pomoci zejména forem přímé demokracie. Ta je považována za všelék a v případě pohledu Pirátské strany je vše ještě zesíleno propojeností ve světě internetu. Občanům se tak podle nich má dostat nejvyšší možná míra politické participace, totiž že mohou sami rozhodovat o zákonech a že se dokonce mohou podílet i na jejich tvorbě. Sami Piráti hovoří o „tekuté demokracii“ (*flüssige Demokratie*) a mímí tím to, že na rozdíl od zastupitelské demokracie, v níž občané se svým hlasem ve volbách zřikají rozhodovacího práva, se v pojetí Pirátů občané svého hlasu zřikat vždy nemají a že to, kdy svůj hlas delegují na své zástupce, zvolené volbách, záleží jen na nich samých [Die Tageszeitung z 24.4.2012]. Mají svůj hlas mít stále „ve vodě“ (*im Fluss*), to znamená, že oni sami mají rozhodovat případ od případu, kdy svůj hlas skutečně delegují na své zástupce a kdy si ho ponechají a budou sami hlasovat (nejčastěji v podobě referend). V prvním případě rozhoduje hlas zvoleného zástupce, který však svou formou zastupování odpovídá ve své podstatě tomu, co Andrew Heywood nazývá ve své teorii reprezentace modelem delegáta. Liquid democracy je Piráty popisována jako metoda, která prakticky činí politické strany zbytečnými. [Seibert 2012] V některých případech *liquid democracy* je možné nedelegování hlasu na celé skupiny, tak by si to představovali ideálně i Piráti. Sami tomu říkají *Delegated Voting* a jedním z propagátorů této podoby reprezentace je Bryan Ford [2002]. V druhém případě, tedy tehdy, když občané nechtějí uplatnit převedení svého hlasu na svého zvoleného zástupce, dochází na jakousi modernizovanou variantu přímé demokracie, a to v podobě hlasování v podobě referenda na internetu.

Vlastní koncept *liquid democracy* byl vytvořen pravděpodobně v roce 2000 a svůj původ má mezi blogery na amerických internetových diskuzních fórech. Za možného zakladatele tohoto konceptu je považován anonymní internetový uživatel pod pseudonymem „sayke“. Sám k tomu napsal: „*In mid-2000 or so, I (sayke), started thinking about social and political structures, and about how to improve on the ones we've seen so far. I know, I know, everybody does it (...) But I think I stumbled upon some things. Among other things, I thought, can all government responsibility be placed under the rubric of commons (...) maintenance [sic!]? Wouldn't it be nice to have a highly-configurable voting system defined in software, that is focused specifically on resolving questions pertaining to the conservation and maintenance of commons? And what if votes could be accurately taken and concluded in minutes, or even seconds? I combined some of the ideas spawned by these trains of thought, and called the result ,liquid democracy'.*“⁵

Piráti za účelem jakési vnitrostranické diskuze dokonce již vymysleli i několik vlastních originálních softwarových řešení, primárně určených k distribuci názorů vlastních členů mezi sebou. Němečtí Piráti preferují tzv. *LiquidFeedback*, což je program, jak oni sami říkají, „pomůcka pro strany“ (ale i pro spolky a jiné iniciativy), pomocí níž má být právě do

⁵ Sebastian Jabbusch: *Geschichte von Liquid Democracy*. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <http://www.sebastianjabbusch.de/wp-content/uploads/2011/04/Geschichte_von_Liquid_Democracy.pdf>.

praxe převedena ona *liquid democracy*. Velmi zjednodušeně vzato se jedná o volně stažitelný program, jakési fórum, pomocí něhož může občan – člen strany nebo sympatizant – uplatnit svůj názor. Program de facto umožňuje vygenerovat většinové stanovisko hlasujících, na které pak má politická reprezentace brát ohled.

LiquidFeedback byl sestaven jako specifická rozhodovací platforma, uveden do „ostrého“ provozu byl v říjnu 2009 a jeho tvůrci jsou Jan Behrens, Axel Kistner, Andrea Nitsche a Björn Swierczek. Dne 15. dubna 2010 byla zavedena první verze programu, tedy 1.0.0. Vůbec poprvé a systematicky pak programu poprvé použili Piráti, resp. jejich zemský svaz v Berlíně v lednu 2010 při některých vybraných vnitrostranických hlasováních. Kvůli zajištění infoakcí ohledně software *LiquidFeedback* byl zřízen 27. června 2010 i registrovaný spolek Interaktivní demokracie (*Interaktive Demokratie e.V.*).⁶ *LiquidFeedback* dnes naplno využívají zemské svazy Pirátské strany v Berlíně (od r. 2010), Meklenbursko-Předním Pomořansku, Sasko-Anhaltsku (oba od roku 2012) a Sársku (od roku 2013). Například přímo ve stanovách strany v Berlíně či i v ostatních výše uvedených zemských pobočkách je jeden bod věnován *liquid democracy*.

V případě Berlína jde o paragraf 11 jejich stranického programu a přímo se zde praví, že „mezi členskými setkáními využívá Pirátská strana Německo-Berlín koncept *liquid democracy* k určení názorů přes internet. Za tímto účelem zřizuje vlastní software, který plní tyto minimální požadavky: a) každý člen musí mít možnost vkládat do systému příspěvky. [...] b) Systém si musí poradit bez moderátorů.“ [Hensel 2012] Bodů, které musí splňovat tento software, je zde vypsáno více a zemský svaz Pirátské strany má podle stanov povinnost dbát o jeho funkčnost.⁷ Software však díky dobré propojenosti pirátských stran využívají i strany mimo Německo, od roku 2012 je aplikace zavedena v Rakousku nebo Itálii.⁸ Například Piráti v Rakousku tak v roce 2012 nechali svou členskou základnu hlasovat o programu strany. Nejčastěji je *LiquidFeedback* využíván v rámci Pirátské strany v Německu, ale dnes už i jinde právě k přijímání stanov nebo k jejich úpravě, dále pak k možnosti zaslat příspěvek na členské shromáždění či k anketám a průzkumům mínění členské základny. Tvůrci *LiquidFeedback* tím však (alespoň prozatím) nechtějí nijak fakticky odstranit zastupitelskou demokracii, což výstižně popsala Jennifer Partech ze spolku s názvem přímo *Liquid Democracy*: „Nám nejde o to, abychom učinili reprezentativní demokracii nadbytečnou. Nám jde o to, udělat jakési záseky do stávajících parlamentů a doplnit tím stávající procesy.“⁹ Jisté však je, že takováto vysoce interaktivní online-platforma předpokládá mimořádně aktivního občana. Jak se však ukazuje z chování nemalé části členské základny Pirátů (viz níže podrobněji), tak je problém takovéto členy či sympatizanty mít. Jinými slovy pokulhává co do intenzity faktická participace členské základny, a to i v početně nejsilnějším svazu Pirátské strany v Berlíně.

⁶ Entwickler gründen Interaktive Demokratie e. V. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://liquid-feedback.org/2010/06/27/entwickler-grunden-interaktive-demokratie-e-v/>>.

⁷ Satzung des Landesverbandes Berlin der Piratenpartei Deutschland. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <http://wiki.piratenpartei.de/BE:Satzung#.C2.A7_11_LIQUID_DEMOCRACY>.

⁸ Piratenpartei beschließt Programm online. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://futurezone.at/netzpolitik/piratenpartei-beschliesst-programm-online/24.586.362>>.

⁹ Viz k tomu rozhovor s Jennifer Paetsch na stránkách tagesschau.de - Die re:publica in Berlin diskutiert über Liquid Democracy „Mehr Austausch führt zu besseren Ergebnissen“. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://www.tagesschau.de/inland/liquiddemocracy102.html>>.

Čtyři vývojové fáze pirátské strany

Pirátská strana byla založena v Německu v září roku 2006 [Odenbach 2012]. Významným impulzem vedoucím k etablování strany byl vznik švédské *Piratpartiet*, jež se zformovala na počátku téhož roku. Švédsko jako země může pro vznik Pirátů působit poněkud překvapivě, ovšem bylo to právě zde, kde se vzedmul velmi specifický odpor proti omezování občanských svobod v zájmu zisků lobistických skupin zabývajících se autorskými právy (Radu/Konstantin 2012). Konkrétním impulzem ke vzniku strany zde byl soudní proces s provozovatelem internetového serveru *The Pirate Bay*, od něhož odvozuje strana i svůj název. Zpočátku byl cíl strany orientovaný na reformu právních předpisů týkajících se autorských práv a patentů, později se prioritou přenesla na obecnější pojetí práva na soukromí na internetu, ale i v osobním životě a ještě následně se do popředí programatiky strana dostává transparentnost veřejné správy a svoboda sdílení informací. Pirátské hnutí se díky propojenosti na internetu poměrně rychle rozšířilo i do ostatních zemí Evropy. Mimochodem to bylo právě Německo, kde strana vzniká jako jedna z prvních ihned po Švédsku [Siebert 2012]. V současnosti je pirátských stran nejen v Evropě, ale i mimo ní (např. v Kazachstánu, Brazílii nebo Austrálii) celkem 22.¹⁰

První účast Pirátské strany na volbách v Německu datujeme k lednu 2008, to Pirátská strana stála na seznamu kandidujících politických stran do Hesenského zemského sněmu a obdržela pouhých 0,2 procent hlasů. Širší veřejnosti se tak strana stala známou až v průběhu roku 2009, kdy se klíčovým okamžikem staly volby do Evropského parlamentu, konané 7. června. V nich Piráti obdrželi 7,9 procent (konkrétně 229 464 hlasů) a získali jednoho poslance. Strana se do širšího povědomí německé veřejnosti dostala díky kampani „zensursula“ a díky internetové petici „Internet – proti zamezování přístupu na internetové stránky“, kterou strana odstartovala v květnu 2009 [Bartels 2009: 57]. Obojí bylo vedeno proti iniciativě tehdejší ministryně pro rodinné záležitosti Ursula von der Leyen, která usilovala o zablokování přístupu na některé internetové stránky, které by mohly ohrožovat mimojiné mravnost mladých (ostatně odtud i název „zensursula“, v němž je skryto křestní jméno ministryně) [Bieber 2010]. Sama petice za svobodnější internet sice nebyla podána členy strany, ale strana se na ní vhodně napojila a ještě vhodněji z její existence pak dokázala čerpat sama pro sebe. Petice nakonec oslovila 134 015 lidí, kteří pod ní připojili svůj podpis. Pirátská strana s ní spojila i právě výše zmíněnou kampaň „zensursula“ a též i další své aktivity, čímž se zhruba v polovině roku 2009 vryla do veřejného mínění německé společnosti. V červnu toho roku přijala tehdejší velká koalice „ZugErschwG“ (*Zugangser-schwerungsgesetz*), tedy zákon ztěžující přístup k vybranému obsahu na internetu. Strana na to jako reakci připravila velké demonstrace v německých městech proti tomuto zákonu a obecně proti regulaci internetu s heslem „*Mazat a ne blokovat*“. V této době také ohlásil vystoupení z poslaneckého klubu SPD Jörg Tauss, který přestoupil k Pirátům. Tím strana získala na krátkou dobu jednoho poslance.

Při hlubší analýze činnosti strany a se zvláštním zřetelem na vývoj počtu členů můžeme vypočítat čtyři vývojové fáze Pirátské strany v Německu:

1. delší fáze vzniku strany od září 2006 do června 2009;
2. čtyřměsíční, první fáze nárůstu vlivu strany do září 2009;
3. roční fáze stagnace a stabilizace do září 2011;

¹⁰ Viz PP International. Members. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://www.pp-international.net/node/11>>.

4. druhá fáze nárůstu, která přetrvává dodnes a která byla přerušena až volebními neúspěchy ve spolkových a zemských volbách v roce 2013.

Zhruba první dva roky od svého vzniku zůstala Pirátská strana Německa malou stranou s několika mála sty členů. Lehký nárůst byl pak zaznamenán až v první třetině roku 2009 a souvisel se solidarizační vlnou s odsouzenými švédskými zakladateli severu „The Pirate Bay“, kteří byli tou dobou odsouzeni v mediálně „probíraném“ soudním procesu za porušování autorských práv. Dnes je zřejmé, že to byl zejména výše zmiňovaný zákon „ZugErschwG“, jež byl následným spouštěčem pro razantní nárůst členské základny v druhé vývojové fázi strany. Strana v této době usilovala o postavení kandidátky do voleb do spolkového sněmu v roce 2009, což vedlo též k jejímu regionálnímu ukotvení. Strana a její členové zajišťovali podpisy nutné proto, aby byli jako taková vůbec připuštěni k volbám a zde si členové osvojili základní návyky kampaně a kontaktu s voliči na ulicích. Piráti tím přešli z virtuálního prostoru internetu i do ulic, čímž oslovili nové voličské vrstvy.

Tato první vývojová fáze ovšem skončila ihned po volbách do spolkového sněmu. Ke konci roku 2009 se ustálil počet členů, který dále nestoupal. Rok 2010 je rokem stabilizace a strana v této době vykazuje asi 12 000 členů. Třetí vývojová fáze strany se vyznačovala velkým množstvím různých voleb, zejména těch na zemské a komunální úrovni, v nichž strana zaznamenávala sice ojediněle dílčí úspěchy, většinou však končila zhruba na dvou procentech voličské podpory, což nemůže být s ohledem na minulé roky považováno za úspěch. Vývoj počtu voličské základny stagnoval a aktivní byly jen některé zemské organizace strany, které dokázaly ve volbách získat vyšších procentuálních zisků. Dosud poslední čtvrtá fáze vývoje strany byla ohlášena volbami do berlínské poslanecké sněmovny a tamním překvapivým úspěchem Pirátské strany [Novotný 2011]. Strana zde začala opět nabírat nové členy, takže celorepublikově jich počátkem roku 2012 registrovala na 20 000. Stala se tím sedmou největší stranou co do členské základny.¹¹ Strana však tento nárůst nezvládla organizačně pojmout. Vedle zemských svazů ještě vznikaly *crews*, tedy lokální uskupení pirátů o velikosti do deseti členů, které tím mohli participovat na diskuzích strany.¹² Toto rozštěpení na malá uskupení možná napomáhá k etablování různých skupin uvnitř strany, ovšem celkové síle organizační struktury to spíše přitěžuje.

Nadále absentuje výskyt tradičních profesionálních stranických struktur jako funkční stranické centrály s ředitelem kanceláře, což citelně oslabuje celkový management strany. To je patrné zejména v době po roce 2011 a po vstupu Pirátů do berlínské poslanecké sněmovny, kdy se nepodařilo – jak již bylo zmíněno výše – pojmout nové členy, etabloující se v Berlíně i mimo něj. Přitom je to ale právě berlínská pobočka, která má i přesto ze všech spolkových poboček nejpromyšlenější stranickou strukturu. A asi je to i tento patrný organizační amatérismus a odpor strany k jakékoli byrokracii, co jí v poslední době nijak nepřispívá. I zde totiž platí, že strana je úspěšnou teprve tehdy, najde-li vhodná témata, která rezonují ve společnosti. To se jí však v dnešní době nedaří a nezdá se, že by její stávající neúspěch ve volbách byl jen krátkodobým výkyvem. Paradoxem je totiž například to, že strana nedokázala ku svému prospěchu v posledních volbách do spolkového sněmu 2013 využít aféru odposlechů amerických tajných služeb v Evropě. Lepší podmínky si přitom krátce před volbami Pirátská strana Němec-

¹¹ Aktuální stav členské základny Pirátské strany Německa jak na celoněmecké, tak i zemské úrovni je k dispozici na stránkách Piratenwiki: Mitlieder. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/Mitglieder>>.

¹² Piratenwiki: NRW: Crewkonzept. [Online; cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/NRW:Crewkonzept>>.

ka snad ani nemohla přát, vždyť to byla německá média a veřejnost, kdo intenzivně diskutoval o ochraně osobních údajů a americké špionáži. A bylo s podivem, že snad jediný, kdo nebyl téměř vůbec slyšet, byli právě Piráti.

Programatika pirátské strany

Programová prázdnota, to je jeden z ústředních kritických bodů odborníků-politologů směrem k Pirátské straně. [Neumann 2013: 175] Ostatně sami představitelé Pirátské strany to v různých politických debatách dávají najevo tím, že mlčí k různým palčivým tématům politiky. To vyvolává dojem oné obsahové prázdnoty a absence komplexního politického programu, každopádně takového, který by šel nad rámec „svobody na internetu“. Z tohoto požadavku se odvozuje vše další. Strana je stranou detailů, a tak v programu nalezneme například na jednu stranu rozvedený požadavek na navýšení práv prostitutek, sportovních fanoušků nebo pyrotechniků [Wahlprogramm 2013: 22], ale řadu problémů (z oblasti sociální politiky nebo zdravotnictví) program řeší jen ve všeobecné rovině. Z centrálních pragmatických požadavků strana považuje za významné zavedení minimální mzdy, oddělení církve od státu a též legalizaci „měkkých“ drog.

Pirátská strana v Německu je pochopitelně stranou mladou, která se z hlediska tradice nemůže srovnávat se stranami velkými, které v SRN existují od jejího vzniku [Novotný 2013], navíc nedisponuje dosud nějakým komplexním analytickým oddělením nebo nadacemi, jako je tomu v případě oněch jiných stran. Tato i z výše uvedeného patrná absence názorových pozic má své dopady i mimojiné ve stranické struktuře. Pirátská strana se v Německu etablovala – i díky své švédské sestře – jako typická *single-issue-party*. To je charakteristické zejména pro první dvě vývojové fáze. Následně byla strana samozřejmě nucena předkládat voličům širší programatickou základnu. Jestliže se švédští piráti založili jako strana vehementně bojující na úrovni konfliktní linie autorských práv, koncipovala Pirátskou stranu v Německu až kauza „zensursula“. První úspěchy strany tak souvisí s nespokojeností řešení jejich ústředních témat z oblasti internetu v případě etablovaných politických stran. Tím byl jednoznačně dán protestní charakter Pirátské strany, jejíž volba byla pro voliče jistým ventilem a odsudkem etablovaných politických stran. [Deutsche Welle 2012] Samotný protest pak není namířen na obsahovou stránku politiky jako takovou, ale je spíše rozšířen na základní kritický postoj vůči „zaběhlým“ formám politiky. Vždyť Pirátům se podařilo mobilizovat ty občany, kteří se předtím o politiku v podstatě nezajímali, často i prvovoliče a kterým v jejich politické socializaci jednoznačně napomohlo pojetí politiky a komunikace v ní skrze internet tak, jak jej zastává právě Pirátská strana.

Na rozsáhlou analýzu programatických cílů Pirátské strany není v tomto textu dostatečný prostor.¹³ Za to však bude předmětem rozboru pojetí přímé demokracie Pirátů – jejich *liquid democracy*. Program do voleb v roce 2013 je rozčleněn do 13 bodů, přičemž hned ten první, nazvaný „*Svoboda a základní práva*“, značí ústřední programovou prioritu strany. Zde se strana přihlašuje k německé ústavě, ale začíná větou: „*Žádný občan nemůže být sledován*“. Dále se dočítáme, že „*každý může žít, jak se mu chce*“. Na druhou stranu se však Piráti vyslovují pro ochranu osobních dat. Velmi si zde zakládají na úpravě stávajícího článku 5 odstavce 1 německého Základního zákona o slovo „digitální síť“ (*digitale Netzwerke*). Doslova by tento článek tak měl znít: „*Každý má právo na svobodné vyjadřování slovem i písmem*

¹³ Program do posledních voleb do spolkového sněmu 2013 je k dispozici zde: Piratenwiki: Wahlprogramm. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/Wahlen/Bund/2013/Wahlprogramm>>.

a na informovanost z všeobecně přístupných zdrojů. Má být zajištěna svoboda tisku a svoboda zpravodajství skrze média, film a digitální síť. Je zakázána cenzura.“ [Wahlprogramm 2013: 15] Strana tak chce chránit soukromí občanů a odmítá například masové ukládání dat, získávání biometrických údajů nebo online-kontroly na pracovištích. Zde vychází jejich politika z toho, že „*právní stát se proměňuje ve stát, který dohlíží tak, jak to známe z diktatur.*“ [Blumberg 2010: 19]

Pirátská strana se ve svém programu hlásí, jak již bylo ostatně i zmíněno několikrát výše, k posilování prvků přímé demokracie [Bieber/Leggewie 2012]. V posledním programu z roku 2013 k tomu stojí: „*Občané mají sami rozhodovat v referendech o zákonech, a mohou tak přejímat odpovědnost.*“ [Wahlprogramm 2013: 29]. Parlamentem přijatý zákon podle jejich logiky nemůže vstoupit v platnost, pokud by byl občany zamítnut v referendu. Dokonce i důležité normy Evropské unie a změny ústavy by podle mínění Pirátské strany měly být předmětem obligatorního referenda. Dokonce zde je – byť velmi nejistě formulovaná – zmínka i o referendech na celoevropské úrovni. Strana se nepřímou hlásí ke švýcarskému modelu tzv. lidové iniciativy na všech úrovních politiky, včetně úrovně spolkové. Podle nich je možné nasbírat 100 000 podpisů pod nějaký návrh zákona a touto jejich iniciativou by se měl zabývat spolkový sněm. V programu k tomu stojí: „*Zástupci lidové iniciativy mají právo na slyšení v bundestagu, bundesratu a jejich výborech.*“ V případě, že spolkový sněm odmítne jejich iniciativu, pak má následovat referendum.

Piráti v roce 2013

Němečtí Piráti dnes žijí tak trochu „z podstaty“. Jsou sice ještě nadále zastoupeni ve čtyřech zemských parlamentech, ale jak ve volbách do spolkového sněmu, tak i ve volbách do dvou zemských parlamentů, konaných v tomto roce, úspěšní nebyli. Strana zaznamenala pouhých 2,2 procent, což je citelně pod i těmi nejpesimističtějšími očekáváními. A je to jen o 0,2 procent více než ve volbách před čtyřmi roky. Strana je dnes příliš roztržitěná, neorganizovaná, rozhádaná, iritovaná a programově nezajímavá na to, aby byla vnímána jako reálná alternativa pro širší vrstvy obyvatel. Přitom ještě v roce 2012 se v prognózách agentur objevovaly kolem dvouciferného výsledku a počítalo se s nimi jako s novým politickým fenoménem, který nasbírá – po vzoru voleb doposlanecké sněmovny Berlína - zejména mladé protestní voliče. V samotné kampani před volbami strana upoutala kreativními plakáty a guerillovou kampaní a byla i bez miliónových sum stranou, která byla vidět. Ovšem nakonec jí nebylo souzeno se jako malé straně pracně přehoupnout přes pěti procentní hranici, na rozdíl od euroskeptické Alternativy pro Německo (*Alternative für Deutschland*), která se jí aspoň přiblížila.

Nevypadá to, že by se Piráti z tohoto debaklu a z celkové krize dokázali do brzké budoucnosti, tedy např. jednoho či dvou let, dostat. Výsledek jim však zajišťuje alespoň financování jejich strany, což pro její opětovnou konsolidaci může mít výrazný vliv. Dále zůstávají zastoupeni v zemských sněmech, kde mohou přesvědčit o tom, že mohou vytvářet smysluplnou politiku „malých kroků“. Ovšem i zde se objevuje několik problémů, z poslední doby jsou hlášeny zejména problémy s integritou jejích reprezentantů v Severním Porýní-Vestfálsku, tedy v jedné ze spolkových zemí, v níž jsou Piráti zastoupeni v tamním sněmu. A přesně v den konání voleb do spolkového sněmu zde složil mandát jeden poslanec za Piráty a vypadá to, že se tamní stranická buňka bude nadále štěpit. Z buňky byl krátce na to zba-ven funkce jednatel Klause Hammer za to, že vynášel vnitrostranické konkurenci informace

z jedné na druhou stranu. Celé vysvětlení o tom, jak Hammer tyto informace měl vytisknout a vyhodit do koše, kde se k nim dostala konkurence, působilo mimořádně trapně a stranu to i díky mediálním zprávám a komentářům značně poškodilo. Situace je zde ještě nejasná, ale nedá se vyloučit, že by počet poslanců, kteří vystoupí ze strany, byl vyšší a že přejdou do jiné politické strany. Podobně nestabilně se vyvíjí také berlínská zemská odbočka strany. Zde je to například sám šéf tamní frakce z berlínského poslaneckého sněmu, Christopher Lauer, který je terčem kritiky. V poslední době krom jiného i za to, že před časem opustil po několika málo minutách podílovou diskuzi, protože mu nebyly po chuti kritické poznámky jednoho z jeho poslaneckých kolegů z SPD. A tak vstal s poznámkou, že je neděle a že má lepší věci na práci, než se zde hádat. Jestli si takto představuje strana dobrou schopnost informovat své voliče, je velkou otázkou, kterou si v médiích kladla i řada olitických komentátorů [FAZ z 21.1. 2012].

Vypadá to, že je konec časů, kdy Piráti rebelovali v politických televizních debatách, posmívali se zde do očí politikům etablovaných stran, kritizovali je za neschopnost, a nabírali tak podporu zejména mezi nespokojenými německými voliči. A na své hranice naráží také „transparentnost“, s níž němečtí Piráti vstupovali do politiky. Na její místo nastoupily vnitřní intriky, zákulisní hry a tahanice jako ústřední determinanty vnitrostranického života. A strana úspěšně popírá sama sebe. Jedna z jejich nejpoblárnějších postav, Julia Schrammová, člen předsednictva spolkového vedení, napsala knihu s názvem „Klick mich“ [Schramm 2012] a nakladatelství se zasazuje silně proti jejímu bezplatnému kopírování (Der Spiegel z 19.9.2012; FAZ 24.9. 2011). Tím opravdu Piráti jdou proti sami sobě a svým obsahovým prioritám. Odpovídaly tomu i výsledky strany jak ve spolkových volbách, tak i ve volbách do zemských sněmů. Strana dnes působí pro širší vrstvy obyvatel nedůvěryhodně a je na ní a její politické reprezentaci, jestli tento trend dokáže zlomit a voliče znovu oslovit.

Závěr

To, že se dnešní Pirátské straně Německa bez komplexního politického programu podaří získat větší množství voličů, je samo o sobě nepravděpodobné. Německo navíc v posledních volbách do spolkového sněmu dalo většinově najevo svou spokojenost s tím, jak je jejich země řízena kancléřkou Angelou Merkelovou a její CDU. Dosáhnout tak na úspěch na spolkové úrovni nebude pro Pirátskou stranu Německa v příštích letech vůbec jednoduché. Tamní stranický systém je konsolidovaný a vykazuje jen málo prostoru pro vstup dalších subjektů do spolkového sněmu. Velmi zjednodušeně řečeno, ale však s ohledem na problematické působení Pirátů zejména v Severním Porýní-Vestfálsku se v posledních letech ukázalo, že jsou to právě Piráti, kdo potvrzovali známý předsudek o tom, že člověk, který chce do politiky, k tomu nepotřebuje žádné velké vlohy a že ji „obyčejný“ občan umí dělat lépe. Strana zde a i jinde navíc zaujala tím, že právě tento obyčejný občan i tehdy, pokud nevstoupí do politiky, tak může spoluovlivňovat politické a stranické dění účastí na referendech na „síti“. Ovšem politika potřebuje, pokud ne silný program, kterého skutečně možná není zapotřebí v době enormně vysoké nespokojenosti občanů s politikou a snahou k volbě protestní, tak každopádně silné a charismatické osoby. A ty v Pirátské straně v Německu v současnosti chybí.

V Německu se občané v posledních volbách do spolkového sněmu přiklonili – zejména v důsledku euro-križe – k etablovaným stranám na straně jedné a silněji dokázala zabodovat prakticky jen strana Alternativa pro Německo s relativně protievropským programem. Ovšem výrazně více imponovala veřejnosti silná Angela Merkelová, která byla schopna ul-

timativně řešit krizi ekonomických sektorů jihoevropských států. Pro experimentální pojetí politiky tak, jak jej předkládali Piráti, v těchto volbách nebyl prostor. Strana se navíc sama blamovala vnitřními skandály a půtkami a štěpením jejích regionálních poboček.

Také v další významné otázce pro Piráty, v otázce *liquid democracy*, se projevují nemalé deficity. Jejich představa o zavedení digitální platformy pro vnitrostranické rozhodovací procesy dosud v podstatě selhává, software nedostačuje a ukazuje se též, že jen malá část členské základny je ochotna na těchto procesech na síti a na vstupech do politiky skrze ní participovat. Jako by tím sami Piráti ukazovali, že jedinou formou demokracie pro dnešní dobu je spíše reprezentativní demokracie a nikoli jimi preferovaná *liquid democracy*. Ta totiž předpokládá angažovaného člověka, v případě samotné Pirátské strany také člena strany, který bude schopen aktivně ovlivňovat její chod skrze internet. V podobě „tekuté demokracie“ v pojetí Pirátské strany však chybí institucionální regulativní instituce, které by tyto různé iniciativy a názorové platformy nějak ujednotovaly a které by vyhodnocovaly jejich relevantnost.

Zde se nabízí paralela se Zelenými v 80. letech 20. století. Ti na německou veřejnost v 80. letech 20. století působili svou silnou orientací na přímou demokracii jako exotický experiment. Voličskou podporu si tím sice strana zajistila, postupně však tyto experimentální přístupy k politice opustila, stejně jako se rozloučila i s ideologickou výbavou z protestních hnutí roku „68“ a stala se více či méně normální stranou schopnou oslovovat širší vrstvy zejména ze střední třídy. Podobně to teď vypadá i u Pirátů. Jejich současné spory nejsou spory o politicko-ideologické směřování strany, poněvadž jejich impetus nespočívá v jiné, nejlépe lepší formě politiky, ale v negaci toho, co dělá politiku politikou. Vždyť absolutní transparentnost a bezmezná komunikace by byly smrtí politiky, v níž je každodenní praxí zákulisní vyjednávání, schopnost tiše a tajně vyjednaného kompromisu a diskrétnost. Jádrem jakéhosi apolitického afektu, transformovaného Pirátskou stranou, je utopická ideologie, kterou můžeme označit za egalitární digitalismus, doplněný navíc fascinací ve *volonté generale* v duchu Rousseaua. Ten však dnes na voliče vůbec nezabírá. Piráti tak budou muset své požadavky na „digitální revoluci“ a své další priority komunikovat na veřejnosti jinak, lépe, pregnančněji a musí u toho sami působit seriózněji.

LITERATURA:

- BARTELS, H. (2009). *Die Piratenpartei*, Berlin: Countumax-Verlag. ISBN 978-3-86199-001-7.
- BIEBER, Ch.; LEGGEWIE, C. (eds.). (2012). *Unter Piraten. Erkundungen in einer neuen politischen Arena*. Bielefeld: transcript-Verlag. ISBN 978-3-83762-071-9.
- BIEBER, Ch. (2010). *Politik digital. Online zum Wähler*. Salzhemmendorf: Blumenkamp Verlag. ISBN 978-3-9810685-8-0.
- BLUMBERG, F. (2010). *Partei der „digital natives“? Eine Analyse der Genese und Etablierungschancen der Piratenpartei*. Köln: Konrad-Adenauer-Stiftung. Bez ISBN.
- FORD, B. (2002). *Delegative Democracy*. Dostupné z WWW <<http://www.bford.info/deleg/deleg.pdf>>.
- HENSEL, A.; KLECHA, S.; WALTER F. (2012). *Ziele und Chancen der Piratenpartei*. Berlin: Suhrkamp. ISBN 978-3-518-06211-1.
- KAHRS, H. (ed.) (2013). *Piratenzauber. Über eine Gesellschaft, die Freibeuter hervorbringt*. Köln: Pappy Rosa Verlag. ISBN 978-3-89438-508-8.

- LEWITZKI, M. (2011). *Das Internet in Parteiform: Wie segelt die Piratenpartei?* [Online, cit. 2013-11-9]. Dostupné z WWW <www.regierungsforschung.de>.
- NEUMANN, T. (2011). *Die Piratenpartei Deutschland*. Berlin: Contumax-Verlag. ISBN 978-3-86199-006-2.
- NIEDERMAYER, O. (2010). Erfolgsbedingungen neuer Parteien im Parteiensystem am Beispiel der Piratenpartei Deutschland. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*. Vol. 2010, no. 4, s. 838-854.
- NIEDERMAYER, O. (ed.) (2012). *Die Piratenpartei*. Wiesbaden: VS Verlag. ISBN 978-3-531-19474-5.
- NIEDERMAYER, O. (ed.) (2013). *Die Piratenpartei*. Springer, Wiesbaden: VS Verlag. ISBN 978-3-531-19474-5.
- NOVOTNÝ, L. (2011). Piráti v Berlíně. Recesisté slaví úspěch, ale nikdo neví, co od nich čeká. *Mezinárodní politika*. Vol. 35, no. 11, s. 24-27.
- NOVOTNÝ, L. (2013). *Spolková republika Německo*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-520-0.
- ODENBACH, J. (2012). *Partei, Netz, Netzpartei. Meinungs- und Willensbildung in der Piratenpartei*. Wiesbaden: Springer VS. ISBN 9783658003753.
- RADU, U., CONSTANTIN, V. (2012). How to assess the emergence of the European Pirate Parties. *Sfera Politicii*. No. 169, s. 1-10.
- SCHILBACH, F. (ed.) (2011). *Die Piratenpartei: Alles klar zum Entern?* Berlin: Bloomsbury taschenbuch. ISBN 3833308451.
- SCHRAMM, J. (2012). *Klick mich*. Mnichov: Knaus Verlag. ISBN 978-3-8135-0494-1.
- SEIBERT, J. (2012). *Die Piratenpartei – Der Beginn einer neuen politischen Ära*. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf. ISBN 3862652009.
- ZOLLIES, U.; PROKOPF, S.; STRAUCH, F. (2010). *Die Piratenpartei*. Mnichov: Hanns-Seidel-Stiftung. ISBN 978-3-88795-364-5.

Ostatní zdroje:

Denní tisk (data uvedena v textu):

FAZ 2012
 Der Spiegel 2012, 2013
 Der Tagesspiegel 2012
 Die Tageszeitung 2012
 Die Welt 2012
 Die Zeit 2013

Internetové zdroje:

Deutsche Welle 2012. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://www.dw.de/die-piraten-mehr-als-eine-protestpartei/a-15907494>>.

Sebastian Jabbusch: *Geschichte von Liquid Democracy*. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <http://www.sebastianjabbusch.de/wp-content/uploads/2011/04/Geschichte_von_Liquid_Democracy.pdf>.

Entwickler gründen Interaktive Demokratie e. V. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z

- WWW <<http://liquidfeedback.org/2010/06/27/entwickler-grunden-interaktive-demokratie-e-v/>>.
- Satzung des Landesverbandes Berlin der Piratenpartei Deutschland. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <http://wiki.piratenpartei.de/BE:Satzung#.C2.A7_11_LIQUID_DEMOCRACY>.
- Piratenpartei beschließt Programm online. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://futurezone.at/netzpolitik/piratenpartei-beschliesst-programm-online/24.586.362>>.
- Piratenwiki: Mitglieder. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/Mitglieder>>.
- Piratenwiki: NRW: Crewkonzept. [Online; cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/NRW:Crewkonzept>>.
- Piratenwiki: Wahlprogramm. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://wiki.piratenpartei.de/Wahlen/Bund/2013/Wahlprogramm>>.
- PP International. Members. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://www.pp-international.net/node/11>>.
- Rozhovor s Jennifer Paetsch na stránkách tagesschau.de - Die re:publica in Berlin diskutiert über Liquid Democracy „Mehr Austausch führt zu besseren Ergebnissen“. [Online, cit. 2013-11-11]. Dostupné z WWW <<http://www.tagesschau.de/inland/liquiddemocracy102.html>>.